

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

RPO-486632-IV/04/BB

00-090 Warszawa
Al. Solidarności 77

Tel. centr. 551 77 00
Fax 827 64 53

Warszawa, 18 kwietnia 2005 r.

Pan

Andrzej Kalwas

Minister Sprawiedliwości

WARSZAWA

Współpracujące z Rzecznikiem Praw Obywatelskich studenckie poradnie prawne wskazują na problemy, jakie napotykają studenci świadczący pomoc prawną na rzecz klientów poradni. W pewnych sytuacjach dla udzielenia właściwej porady prawnej wskazana jest analiza akt sprawy sądowej, upoważnieni przez klientów studenci starają się więc o możliwość zapoznania się z aktami; tymczasem praktyka ich udostępniania w poszczególnych sądach nie jest jednolita.

Decyzję o udostępnieniu akt osobom nie będących stronami i pełnomocnikami przepisy proceduralne pozostawiają decyzji prezesa sądu bądź przewodniczącego wydziału; na poziomie ustawy kompetencję tę przewiduje art. 156 § 1 kodeksu postępowania karnego (dotyczy to również postępowania w sprawach o wykroczenia - art. 38 § 1 kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia). Także art. 525 kodeksu postępowania cywilnego, odnoszący się wyłącznie do postępowania nieprocesowego, umożliwia dostęp do akt sprawy - za zezwoleniem przewodniczącego - każdemu, kto potrzebę przejrzania akt dostatecznie usprawiedliwi.

W przypadku postępowania procesowego podstawą udostępniania akt sprawy jest § 104 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 19 listopada 1987 r. - Regulamin wewnętrznego urzędowania sądów powszechnych (Dz. U. nr 38, poz. 218 ze zmian.), zgodnie z którym przewodniczący wydziału decyduje o udostępnieniu akt sądowych innym osobom nie mającym uprawnień procesowych i o zakresie wykorzystania przez nie tych akt.

Analogicznie kwestię tę reguluje § 21 ust. 2 pkt 3 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 18 września 2003 r. - Regulamin wewnętrznego urzędowania wojewódzkich sądów administracyjnych (Dz. U. nr 169, poz. 1646); dodatkowo przepis ten wskazuje, iż akta mogą być udostępniane osobom, które wykażą uzasadnioną potrzebę ich przejrzenia.

Decyzja prezesa sądu (przewodniczącego wydziału) ma charakter dyskrecyjny, warunek „dostatecznie usprawiedliwionej potrzeby” przejrzenia akt jest bardzo ocenny; jedynym wyjątkiem jest tu regulacja ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz. U. nr 112, poz. 1198 ze zmian.), w świetle której jest zasadą, iż nie można ograniczać dostępu do informacji (w tym także do zgromadzonej dokumentacji) o sprawach rozstrzyganych w postępowaniu administracyjnym, karnym lub cywilnym ze względu na ochronę interesu strony, jeżeli postępowanie dotyczy władz publicznych lub innych podmiotów wykonujących zadania publiczne albo osób pełniących funkcje publiczne - w zakresie tych zadań lub funkcji (art. 3, art. 5 ust. 3 ustawy). Oczywiście jest jednak, iż celem tej regulacji jest realizacja konstytucyjnego prawa do informacji o działaniach organów władzy publicznej, a nie indywidualny interes o charakterze procesowym.

A właśnie ten aspekt dostępu do akt sądowych - zapewnienie kompetentnej porady prawnej osobie ubogiej - przeważa w przypadku studenta świadczącego pomoc prawną na rzecz klienta poradni. Przedstawiciele poradni prawnych podkreślają, że zapoznanie się z aktami sądowymi jest nieraz jedynym sposobem ustalenia okoliczności istotnych dla sprawy - najczęściej w sytuacji, gdy klient nie może samodzielnie dostarczyć niezbędnej dokumentacji np. ze względu na pozbawienie wolności bądź znaczną niepełnosprawność.

Osoba udzielająca zezwolenia na przejrzenie akt sprawy powinna mieć na względzie zarówno powyżej wymienione względy, jak i konieczność ochrony danych osobowych innych stron bądź uczestników postępowania. Jednak okazuje się, że praktyka obowiązująca w sądach i ich poszczególnych wydziałach jest skrajnie różna; trudno wskazać jakąkolwiek prawidłowość w tym zakresie, opartą o racjonalne i klarowne kryteria. Z kolei taka sytuacja utrudnia studentom prawnym wypracowanie określonych procedur i standardów świadczenia pomocy prawnej.

W związku z powyższym, na podstawie art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2001 r., nr 14, poz. 147), uprzejmie proszę o informację, czy w ramach prac nad reformą systemu pomocy prawnej - którego częścią są bez wątpienia poradnie studenckie - planowane jest uregulowanie kwestii dostępu do akt sądowych dla osób działających w ramach tych poradni.

Z upoważnienia
Rzecznika Praw Obywatelskich

/-/ Stanisław Trociuk
Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich